

III

(Pripremni akti)

EUROPSKI GOSPODARSKI I SOCIJALNI ODBOR

561. PLENARNO ZASJEDANJE EUROPSKOG GOSPODARSKOG I SOCIJALNOG ODBORA –
JDE 62 – INTERACTIO, 9.6.2021.–10.6.2021.Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Vijeća o osnivanju
zajedničkih poduzeća u okviru Obzora Europa*(COM(2021) 87 final – 2021/0048 (NLE))**(2021/C 341/04)*Glavni izvjestitelj: **Anastasis YIAPANIS**

Zahtjev za savjetovanje:	Vijeće Europske unije, 6.5.2021.
Pravni temelj:	članci 187. i 188. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Odluka Predsjedništva:	23.3.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	9.6.2021.
Plenarno zasjedanje br.:	561
Rezultat glasovanja (za/protiv/suzdržani):	160/0/3

1. Zaključci i preporuke

1.1. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) smatra da su krajnji rezultati aktivnosti zajedničkih poduzeća izuzetno važni za budućnost europskog gospodarstva. Sada je pravo vrijeme za mobilizaciju svih mogućih resursa i preobrazbu našeg gospodarstva, uz poticanje revolucionarnih tehnologija i održivih gospodarskih modela.

1.2. Interakcija i suradnja s drugim europskim partnerstvima trebale bi biti usmjerene na strateške rezultate vođene učinkom. Da bi se osigurao što veći učinak istraživačkih i inovacijskih projekata iznimno je važno uspostaviti sinergije između različitih programa financiranja Unije i politika Unije te sinergije s financiranjem sredstvima EU-a i nacionalnim sredstvima na razini država članica.

1.3. Nije potpuno jasno hoće li, i kako, europska partnerstva biti otvorena što većem broju dionika. EGSO smatra da bi se sva zajednička poduzeća u svom radu trebala voditi načelima otvorenog sudjelovanja i transparentnosti.

1.4. Sudjelovanje socijalnih partnera i organizacija civilnog društva kao izvora stručnog znanja i komunikacijskih kanala iznimno je važno za uspjeh zajedničkih poduzeća. EGSO poziva na stalan dijalog s civilnim društvom u okviru postojećih savjetodavnih skupina zajedničkih poduzeća te uključivanje relevantnih socijalnih partnera i organizacija civilnog društva u skupine dionika zajedničkih poduzeća.

1.5. Različita pravila koja se primjenjuju u zajedničkim poduzećima stvaraju nejasnoće pa EGSO poziva na što ujednačeniji pristup, uz istodobno poštovanje posebnosti svih zajedničkih poduzeća.

1.6. EGSO je zabrinut zbog ograničenog broja organizacija koje mogu djelovati kao privatni osnivači nekoliko poduzeća. Poziva i na otvorenost i transparentnost pri odabiru pridruženih članova. Zajednička poduzeća trebala bi nastojati privući članove iz što više država članica. Korist članstva vrlo je ograničena s obzirom na načelo otvorenog postupka za financiranje. Stoga bi trebalo povećati broj privatnih mjesta u upravnom odboru, na primjer u Zajedničkom poduzeću za čisto zrakoplovstvo.

1.7. Članak 26. stavak 4. točku (b) trebalo bi izmijeniti tako da glasi „financijskih doprinosa članova i partnera koji daju doprinos zajedničkom poduzeću za operativne troškove”. Nije jasna uloga partnera koji daju doprinos u smislu sudjelovanja u aktivnostima, uključenosti u upravljanje, koristi od davanja financijskog doprinosa itd.

1.8. Potrebno je osigurati što veći učinak poluge financijskih sredstava Unije i poticati privatne doprinose koji odražavaju mogućnosti davatelja doprinosa. EGSO cijeni prijedlog da bi godišnji troškovi za mala i srednja poduzeća (MSP-ovi) trebali biti znatno niži i podržava izdvajanje dijela proračunskih sredstava zajedničkih poduzeća za aktivnosti MSP-ova.

1.9. EGSO poziva na precizno pojašnjenje postupka za izradu programa rada svakog zajedničkog poduzeća i na uključivanje tog pojašnjenja u dio I. Uredbe. Konačni rezultati istraživanja trebali bi biti na raspolaganju svima i trebalo bi ih dostaviti svim dionicima u EU-u.

1.10. EGSO iznimno cijeni prijedlog da se ukloni obveza partnera da izvješćuju o neprihvatljivim troškovima i namjeru izbjegavanja dvostrukih revizija.

1.11. EU mora nastojati ostvariti vlastiti interes te je potrebno ojačati europski istraživački prostor i inovacijski potencijal Europe. EGSO jasno ističe da bi rezultate istraživanja koja provode zajednička poduzeća trebalo na dobar način iskoristiti u industriji EU-a primjenom europske tehnologije.

1.12. Europske inovacije i patente trebalo bi dobro zaštititi od neprijateljskih namjera i gospodarske špijunaže. Mora se uvesti europski jedinstveni patent te su intelektualno vlasništvo i patenti ključno pitanje, ali ne spominju se u zakonodavnom prijedlogu Komisije.

1.13. EGSO pozdravlja obveze praćenja uključenosti MSP-ova, geografskog sastava i stope sufinanciranja. Trebalo bi uvesti i kvalitativne pokazatelje kao što su vrsta uvedenih inovacija, prednosti za civilno društvo i broj otvorenih radnih mjesta.

2. Uvod

2.1. Europska strategija oporavka vrlo je jasna i usmjerena je na dvostruku tranziciju, zelenu i digitalnu, te na rješavanje pitanja strateških ovisnosti. U tom kontekstu zajednička poduzeća imaju vrlo važnu ulogu u okupljanju europskih stručnjaka iz različitih gospodarskih sektora, poticanju konkurentnosti, poboljšanju vještina i jačanju industrijske osnove.

2.2. Europska komisija predlaže osnivanje devet zajedničkih poduzeća u okviru drugog stupa Obzora Europa – „Globalni izazovi i europska industrijska konkurentnost”: Europa kao kružno biogospodarstvo, Čisto zrakoplovstvo, Čisti vodik, Europska željeznica, Globalno zdravlje EDCTP3, Inicijativa za inovativno zdravlje, Ključne digitalne tehnologije, Istraživanja o upravljanju zračnim prometom na jedinstvenom europskom nebu te Pametne mreže i usluge.

2.3. Programi svih zajedničkih poduzeća trebali bi se temeljiti na europskom zelenom planu ⁽¹⁾, europskoj digitalnoj strategiji ⁽²⁾ i ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda ⁽³⁾ te bi u njih trebalo prenijeti ciljeve ažuriranja Industrijske strategije iz 2020.: prema jedinstvenom tržištu za oporavak Europe ⁽⁴⁾. Trebali bi uključivati socijalne partnere EU-a i organizacije civilnog društva, MSP-ove, javna tijela i druge zainteresirane dionike. To zasad nije slučaj.

⁽¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽²⁾ COM(2020) 67 final.

⁽³⁾ Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_21_1884.

2.4. Glavni je cilj zajedničkih poduzeća poticati istraživanje i inovacije širom Unije i pritom ubrzati gospodarsku, socijalnu, digitalnu i ekološku tranziciju. Posve je jasno da su zajednička poduzeća sposobna uspostaviti čvrsta javno-privatna partnerstva koja mogu ojačati vodstvo EU-a, povećati konkurentnost i rast te pomoći u prikupljanju stručnog znanja, umijeća i znanstvene izvrsnosti iz cijele Unije i iz trećih zemalja. Vrlo je važna razmjena znanja među različitim područjima te među građanima i poduzećima.

2.5. Istraživanje i inovacije iznimno su važni i za održivi oporavak Europe nakon pandemije jer se njima osiguravaju konkurentnost gospodarstva, otvaranje radnih mjesta, održivi rast i doprinos njezinoj autonomiji. EU će na svjetskoj sceni prevladati samo uz velika ulaganja u istraživanje i inovacije. Sada je pravo vrijeme za mobilizaciju svih mogućih resursa i preobrazbu našeg gospodarstva, uz poticanje revolucionarnih tehnologija i održivih gospodarskih modela.

2.6. Kad je riječ o ulaganjima u istraživanje i inovacije, EU zaostaje u usporedbi s drugim dijelovima svijeta, osobito SAD-om i Azijom. Isto vrijedi i za kapacitet i brzinu kojom se rezultati istraživanja i razvoja pretvaraju u inovativne proizvode i usluge. To dugoročno nije prihvatljivo i Europa može postati globalni predvodnik samo ako iskoristi zamah koji je omogućio Obzor 2020. EGSO je već upozorio da su „[t]ehnologije razvijene u Europi vrlo [...] često komercijalizirane drugdje. EU nije uspjela stvoriti tehnološke divove. Premalo mladih vodećih inovativnih tvrtki prerasta u velike tvrtke koje se bave istraživanjem i razvojem”^(?).

3. Opće napomene

3.1. Zajednička poduzeća mobiliziraju europska, nacionalna i privatna sredstva s ciljem povezivanja najvažnijih dionika iz europskog istraživačkog sektora, uključujući pridružene zemlje. EGSO smatra da su krajnji rezultati njihove aktivnosti vrlo važni za budućnost europskog gospodarstva.

3.2. Djelovanje svakog zajedničkog poduzeća trebalo bi biti potpuno transparentno, a aktivnosti bi trebale biti ambiciozne i vođene određenim ciljem. Interakcija i suradnja s drugim europskim partnerstvima, a posebno s približno 120 drugih inicijativa za partnerstvo u okviru Obzora 2020., trebale bi biti usmjerene na strateške rezultate vođene učinkom. Naposljetku, „[s]inergije među različitim programima financiranja Unije i politikama Unije, a naročito sa strukturnim fondovima s pomoću kompatibilnih propisa, od presudne su važnosti za osiguravanje najvećeg učinka projekata u području istraživanja i inovacija”⁽⁶⁾.

3.3. EGSO cijeni namjeru Komisije da otvori europska partnerstva što većem broju dionika, ali nije potpuno jasno hoće li se i kako će se to zapravo postići. Malo je privatnih članova osnivača, a pridružene članove odabire ograničeni upravni odbor. Nije jasno ni kako će se partnere koji daju doprinos potaknuti da se pridruže zajedničkim poduzećima. Naposljetku, EGSO smatra da bi se djelovanje svih zajedničkih poduzeća trebalo voditi načelima otvorenog sudjelovanja i transparentnosti.

3.4. EGSO napominje da se u dijelu II. Uredbe ponekad upućuje na drugačije pristupe i organizacijska pravila za zajednička poduzeća. Potrebno je osigurati što veći učinak poluge financijskih sredstava Unije i poticati privatne doprinose koji odražavaju mogućnosti davatelja doprinosa.

3.5. Kad je riječ o geografski uravnoteženoj zastupljenosti, takvo je organizacijsko pravilo uvelo samo Zajedničko poduzeće za europsku željeznicu. Nadalje, unatoč tome što je suradnja među zajedničkim poduzećima vrlo važna, spominje se samo u odnosu na zajednička poduzeća za čisto zrakoplovstvo i SESAR.

3.6. EGSO primjećuje i da se za zajednička poduzeća za čisti vodik, EDCTP3, pametne mreže i usluge te ključne digitalne tehnologije ne spominje odabir pridruženih članova. Nadalje, u nekim slučajevima mora ih potvrditi Komisija, a u drugima ih odabire samo upravni odbor. EGSO smatra da bi se ujednačenim pravilima postigla veća jasnoća.

^(?) SL C 364, 28.10.2020., str. 108.

⁽⁶⁾ SL C 62, 15.2.2019., str. 33.

3.7. EGSO je zabrinut zbog ograničenog broja organizacija pozvanih kao privatni osnivači u nekoliko poduzeća. Vrlo je važno da zajednička poduzeća budu što dostupnija i da se osigura što širi pristup tim poduzećima. EGSO poziva na temeljitu analizu koja će biti usmjerena na proširenje predloženih članova osnivača za sva zajednička poduzeća te na otvorenost i transparentnost pri odabiru pridruženih članova. Nadalje, kako bi se osigurala usklađenost s nacionalnim i regionalnim politikama, zajednička poduzeća trebala bi nastojati privući članove iz što više država članica. Korist članstva vrlo je ograničena s obzirom na načelo otvorenog postupka za financiranje. EGSO stoga smatra da bi trebalo povećati broj privatnih mjesta u upravnom odboru, na primjer u slučaju Zajedničkog poduzeća za čisto zrakoplovstvo.

4. Posebne napomene

4.1. Države članice imaju različite strukturne inovacijske ekosustave, a uspješna istraživanja i inovacije ne napreduju svugdje na isti način. EGSO poziva sve države članice da ulažu i sudjeluju, a posebno one koje su slabije razvijene. Djelovanje zajedničkih poduzeća mora biti usklađeno s drugim istraživačkim i inovacijskim programima EU-a, uključujući Mehanizam za oporavak i otpornost⁽⁷⁾. Državama članicama trebalo bi preporučiti da uspostavljaju strukturirane veze između svojih nacionalnih planova za oporavak i strateških agendi za istraživanja i inovacije zajedničkih poduzeća te da uspostavljaju sinergije, među ostalim s nacionalnim programima financiranja.

4.2. EGSO cijeni proračunski doprinos od gotovo 10 milijardi EUR iz proračuna EU-a. Smatra da bi ga se moglo povećati u nekim ključnim sektorima kako bi se mobilizirala važna dodatna sredstva iz privatnog sektora i proračuna država članica. Sporazumom o višegodišnjim financijskim okvirima iz prosinca 2020. u pogledu 5 milijardi EUR sredstava koja će se iz Europskog instrumenta za oporavak dodijeliti Obzoru Europa trebalo bi nadopuniti sredstva zajedničkih poduzeća namijenjena sektorima koje je pandemija uzrokovana bolešću COVID-19 teško pogodila i onima koji se bave strateškim ovisnostima. Međutim, članak 26. stavak 4. točku (b) trebalo bi izmijeniti tako da glasi „financijskih doprinosa članova i partnera koji daju doprinos zajedničkom poduzeću za operativne troškove”.

4.3. EGSO traži veću jasnoću, transparentnost i *ex ante* analizu troškova i koristi s obzirom na prijedlog za uspostavu zajedničkog pozadinskog ureda za sva zajednička poduzeća kako bi se procijenilo hoće li to rezultirati stvarnom dodanom vrijednošću i većom učinkovitošću. Isto tako, EGSO očekuje da će upravljanje pozadinskim uredom biti potpuno transparentno građanima i poduzećima te da će se upotrebljavati najsuvremenija tehnologija, uključujući tehnologiju lanca blokova, analizu velikih količina podataka itd.

4.4. Sudjelovanje socijalnih partnera i organizacija civilnog društva iznimno je važno za uspjeh zajedničkih poduzeća. Oni bi trebali aktivno sudjelovati kao izvori stručnog znanja i kao komunikacijski kanali kako bi se o ostvarenom napretku i krajnjim rezultatima obavijestila cijela europska poslovna zajednica, kao i radnici, potrošači i građani. EGSO poziva na stalan dijalog s civilnim društvom u okviru postojećih savjetodavnih skupina zajedničkih poduzeća i uključivanje relevantnih socijalnih partnera i organizacija civilnog društva u skupine dionika.

4.5. EGSO smatra da bi trebalo postojati nekoliko razlika u organizaciji zajedničkih poduzeća jer se ona bave različitim sektorima sa specifičnim značajkama. Međutim, načela otvorenog sudjelovanja svih zainteresiranih dionika i pristupa MSP-ova trebalo bi jasno odrediti za sva zajednička poduzeća. To trenutačno nije učinjeno. EGSO je naveo da „[u]natoč prethodnim naporima poduzetima u sklopu svih okvirnih programa, MSP-ovi bi trebali biti više uključeni u aktivnosti koje se temelje na istraživanju i inovacijama, a program Obzor Europa bio bi najbolja prilika da ih se uključi”⁽⁸⁾.

4.6. MSP-ovi se suočavaju sa zajedničkim problemima i potrebna im je potpora za rast i ulazak na međunarodna tržišta. EGSO se slaže da bi godišnji administrativni troškovi MSP-ova trebali biti znatno niži od doprinosa velikih poduzeća. Međutim, nije jasno zašto predstavnici MSP-ova sudjeluju u upravnim odborima nekih poduzeća (npr. Zajedničko poduzeće za Europu kao kružno biogospodarstvo, Zajedničko poduzeće za čisto zrakoplovstvo), dok u drugim poduzećima to nije slučaj.

4.7. EGSO smatra da bi se dio proračunskih sredstava zajedničkih poduzeća trebao namijeniti aktivnostima MSP-ova. Ta bi se proračunska sredstva trebala staviti na raspolaganje što prije nakon osnivanja zajedničkih poduzeća i trebala bi biti jasno dostupna na službenim internetskim stranicama svakog zajedničkog poduzeća.

⁽⁷⁾ Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost (SL L 57, 18.2.2021., str. 17.).

⁽⁸⁾ SL C 62, 15.2.2019., str. 33.

4.8. Komisija se mora pobrinuti da raspoloživa sredstva budu dostupna svim zainteresiranim sudionicima koji odgovore na pozive u svim zajedničkim poduzećima te da prihvaćanje projekata bude transparentno i pravedno. EGSO upozorava na mogućnost da neke organizacije koje podupiru članovi osnivači u zajedničkim poduzećima mogu imati neku vrstu sustava povlaštenog pristupa. Time bi se program pretvorio u veliki program subvencijske potpore, što EGSO smatra potpuno neprihvatljivim.

4.9. EGSO poziva na precizno pojašnjenje postupka za izradu programa rada svakog zajedničkog poduzeća i na njegovo uključivanje u dio I. Uredbe. Očito je da bi se trebale izbjegavati situacije u kojima bi zajednička poduzeća financirala istraživačke programe koje bi poduzeća provela i sama. Naposljetku, EGSO se zalaže za to da konačni rezultati istraživanja budu dostupni svim dionicima u EU-u.

4.10. Kad je riječ o pojednostavnjenju, EGSO iznimno cijeni prijedlog za uklanjanje obveze partnera da izvješćuju o neprihvatljivim troškovima i namjeru izbjegavanja dvostrukih revizija. Pozdravlja i uklanjanje obveze revizije troškova nastalih uslijed dodatnih aktivnosti, koju ne provodi ni zajedničko poduzeće ni bilo koje drugo tijelo EU-a.

4.11. Okupljanje što više međunarodnih dionika važno je za uspjeh zajedničkih poduzeća. Međutim, EU mora nastojati ostvariti vlastiti interes te je potrebno ojačati europski istraživački prostor i inovacijski potencijal Europe. EGSO jasno ističe da bi rezultate istraživanja koja provode zajednička poduzeća trebalo iskoristiti u industriji EU-a primjenom europske tehnologije.

4.12. EGSO je već naveo da „EU ne može zadržati vodstvo u inovacijama bez [ljudi s odgovarajućim vještinama i] pametnih politika intelektualnog vlasništva. Moramo se pobrinuti da su europske inovacije i patenti dobro zaštićeni od neprijateljskih namjera i gospodarske špijunaže. Stoga je primjena Europskog jedinstvenog patenta nužna”⁽⁹⁾. Na primjer, od ukupnog broja prijava u svijetu 2019. Azija je dostavila 65 % patentnih prijava. Europa je dostavila 11,3 %⁽¹⁰⁾. Intelektualno vlasništvo i patenti ključno su pitanje, ali se nažalost ne spominju u prijedlogu Komisije.

4.13. EGSO cijeni članak 171. posvećen praćenju i evaluaciji aktivnosti zajedničkih poduzeća. Posebno pozdravlja obveze praćenja uključenosti MSP-ova, geografskog sastava i stope sufinanciranja. Međutim, EGSO predlaže da se izraz „redovito” zamijeni izrazom „svake godine” ili „svake dvije godine” kako bi se uklonila nejasnoća. Iz istog bi razloga Komisija trebala jasno navesti koja je služba zadužena za aktivnosti praćenja.

4.14. EGSO i dalje smatra da se „za mjerenje je li socioekonomski sustav „pametan” ne mogu koristiti samo kvantitativni pokazatelji kao što je potrošnja za istraživanja i inovacije; treba koristiti i kvalitativne pokazatelje kao što su vrsta uvedenih inovacija, prednosti za civilno društvo i broj otvorenih radnih mjesta”⁽¹¹⁾.

Bruxelles, 9. lipnja 2021.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ SL C 364, 28.10.2020., str. 108.

⁽¹⁰⁾ *World Intellectual Property Indicators 2020* (Globalni pokazatelji za intelektualno vlasništvo 2020.).

⁽¹¹⁾ SL C 440, 6.12.2018., str. 73.